

# DE DANSKE JØDER VAR BLEVET ADVARET

Ved PETER PETERSEN

Rabbiner, Dr. Melchior, meddelte Advarslen ved Nytaars-Gudstjenesten faa Dage før Overfaldet — En Jøde snakker rent ud om Antisemitismen og Beskyldningerne mod Jøderne

I Fortsættelse af vore tidligere Artikler om Tyskernes Aktion mod vore jødiske Landsmænd bringer vi i Dag paa to Aars Dagen for Overfaldet en Samtale med Rabbiner, Dr. phil. Marcus Melchior.

Som omtalt sad Overrabbineren, Dr. Friediger, allerede i Horseshed-Lejren i de bevægede Efteraarssage 1943, da Rygterne om Tyskernes Overfald paa Jøderne begyndte at svirre i Hovedstaden. Det faldt derfor i Dr. Melchiors Lod at give den herværende jødiske Menighed den første Advarsel, der var bygget paa autentiske Oplysninger fra fremtrædende politiske Kredse.

Dr. Melchior var før Krigen og Besættelsen en stærkt benyttet Foredragsholder saavel i Hovedstaden som ude i Landet, hvor man interesserede sig for sandfærdige Oplysninger om Jødedommen — som et Modtræk mod Nazismens antisemitiske Løgnpropaganda. Denne Foredragsvirksomhed er nu ved at blive genoptaget, og desværre er den stadig aktuell. Som en af Nazismens hæsligste Reminiscenser lever Antisemitismen, det gode og taabelige Jødehad, desværre endnu i visse snæversynede Kredse af den danske Befolkning — selv blandt Mennesker, som ellers anser sig selv for at være „pæne Folk“. Om dette Problem siger Dr. Melchior ogsaa et Par Ord, og sluttelig fortæller han om, hvordan de hjemvendte Jøder klarer sig.

## Kongens Brev med Tak for jødisk Bog

Noget af det, man først lægger Mærke til, naar man træder ind i Rabbinerens hyggelige Arbejdsværelse, er et Brev, der hænges i Glas og Ramme paa Hæderspladsen over Skrivebordet. Det er skrevet af Kong Christian den Tiende ved Nytaars-tid 1942 og sendt til Dr. Melchior i Anledning af, at Doktoren og Rabbiner W. S. Jacobson kort forinden havde udsendt en Bog „Glimt af Jødedommen“. Kongen takker for Bogen og sender Hilsen til de to Forfattere og udtrykker samtidig sin Deltagelse i Anledning af en Brand, som nogle nazistiske Gadedrenge havde arrangeret i Synagogen nogen Tid før. Brevet slutter med Ordene: — Ønskende Dem og Deres Trusfæller et godt Nytaar. Deres Christian Rex.

— Dette Brev glædede mig ganske overordentlig meget, siger Dr. Melchior, ikke mindst paa Grund af den mandige Holdning, som det er Udtryk for. Vi maa jo ikke glemme, at det var paa en meget kritisk Tidspunkt i Forholdet til Tyskerne, at Kongen paa denne Maade gav Udtryk for sin Deltagelse med det jødiske Folk. Brevet var især vigtigt den eneste Værdisag, jeg bragte med til Sverige. Det gjaldt om, at det ikke faldt i Nazisternes Hænder.

## Advarslen til Jøderne kom fra Alsing Andersen

— De undgik at blive taget den 29. August?

— Ja, og jeg indrømmer, at jeg var lidt fornærmet derved. Det var, ligesom Tyskerne ikke rigtig regnede med mig. Skønt jeg i lang Tid havde været fast Forsideskaf i „Kamptegnet“ paa Grund af min Foredragsvirksomhed. Senere vaagnede Tyskernes Interesse for min Person mere end jeg egentlig syntes om.

— Var der Nervøsitet blandt de københavnske Jøder over de mange modstridende Rygter om den pastaede tyske Aktion mod dem?

— Ja, det havde der været i nogen Tid, men i de sidste Dage kom en meget beroligende Udtaalelse fra en højtstående Statsembedsmand, som sagde, at der muligt vilde blive skredet ind mod de statsløse Jøder, men de danske Statsborgere havde intet at frygte. De vilde fortsat kunne regne med at være beskyttet af Kongen, som Tyskerne aabenbart ikke ønskede at træde op imod. Man henviste i denne Forbindelse til, at „Kong Christian“ stadig blev spillet i Radioen.

— Jeg blev derfor meget overrasket, da jeg Dagen før vor Nytaarsfest, som var Onsdag den 29. September, fik Advarslen. Den kom til mig gennem en Bekendt til forhenværende Forsvarsminister Alsing Andersen og paastodes at stamme fra tyske Kredse, som var Modstandere af en Aktion mod Jøderne i Danmark.

Om Morgenen tidligt den 29. tog jeg ind til Synagogen, hvor jeg skulde holde Nytaarsgudstjeneste. Klokken var kun godt 5, da min Søn og jeg cyklede gennem Sct.

Pederstræde. Det var bælgermørkt, og vi var i dystert Humør efter en søvnløs Nat. Pludselig hørte vi en Mælkesistent fløjte nok saa fornojet, mens han rumsterede med sine Flasker, og jeg kunde ikke lade være at sige til min Søn: Tænk, der er Mennesker, som endnu kan gaa til deres sædvanlige Arbejde og tilmed fløjte.

Efter Gudstjenesten gav jeg Menigheden Meddelelse om den fremkomne Advarsel og bad hver især tage sine Forholdsregler. Det var i en trist Stemning, vi skiltes den Nytaarsmorgen.

— Fulgte alle Menighedens Medlemmer Advarslen?

— Nogle var vel Fatalister og stolede paa, at det kun var et Rygte; andre kunde ikke gøre noget, da de simpelthen ikke kunde skaffe de kolossale Beløb, der forlangtes for at komme af Sted til Sverige. Jeg kender en Række Eksempler paa, at Jøder maatte sælge deres Forretning, Værksted, Værdigenstande for at kunne skaffe de nødvendige Penge. Jeg har løseligt regnet ud, hvad der blev betalt af de danske Jøder i de Dage, og jeg tror, Tallet ligger paa 10—12 Mil. Kroner. Under normale Forhold vilde de samme Rejser kunne være gjort for 10—12,000 Kr. Til Gengæld var der ogsaa, som De skrev forleden, virkelige Idealister, der gjorde en stor og menneskekærlig Indsats.

## Bispegaard og Præstegaard som Hoteller for jødiske Flygtninge

— Hvordan kom De selv til Sverige?

— Min Familie og jeg boede først en Uges Tid hos en god Bekendt, en Sognepræst i Sydvestsjælland, som tog straalende imod os. De maa huske paa, vi var seks Mennesker, der pludselig kom anstiggende, der hører dog noget til at tage mod en saadan Indkvartering.

— Fredag den 8. Oktober tog vi Afsked med vore elskværdige og hjælpsomme Værtsfolk og tog med Toget over Slagelse og Næstved til Nykøbing F. Fra Næstved kom vi ind i et Tog, der var proppet med Tyskere; det var lidt enervende. Vi tilbragte nogle uforgiemmelige Timer hos Biskop Plum, som gav Jøderne en ganske enestaaende Modtagelse i Bispegaard, hvor der sov 24 Flygtninge om Natten. Næste Aften kom vi 60 Mennesker med tre Baade. De to Baade kom til Trelleborg i Løbet af ni Timer, men vor Skipper var ikke nogen god Navigator. Om Morgenen opdagede vi, at han blot var sejlet rundt om Møn, og nu havde vi Kurs

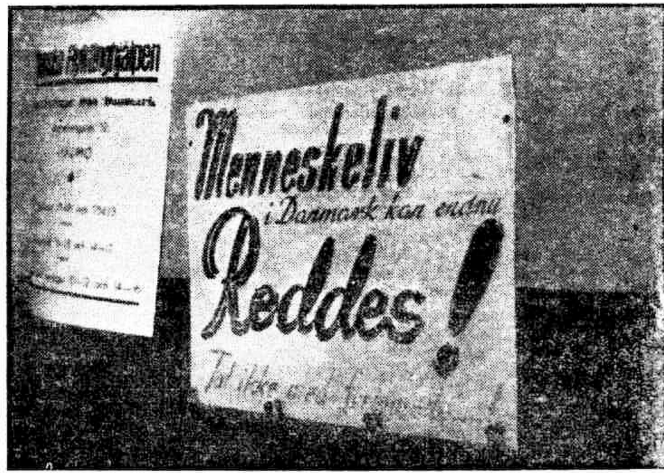
mod Gedser Fyr. Det var et Under, at vi ikke løb lige i Armene paa Tyskerne. Men lad mig her sige, at det danske Folk som Helhed udviste en saa enestaaende Holdning, som vi aldrig før i Jødernes Historie har været ude for. Og paa samme

— Er De klar over, at Antisemitismen stadig lever her i Landet?

— Jeg ved det, og det er ikke saa underligt. Trods det danske Demokrati har de fem Aars Besættelse af Nazisternes formaaet at gøre os alle mere eller mindre ensrettede. Stikker man af fra sine Omgivelser, f. Eks. med andre Navne og anden Façon paa Næsen, saa er det galt. Vi maa heller ikke glemme, at det er Virkningerne af 10—12 Aars uhemmet Agitation mod Jøderne i Tyskland og med nazistiske Efterbignere her i Landet.

— Hvordan var Forholdet mellem de jødiske og andre Flygtninge i Sverige?

— I det store og hele godt. I denne Forbindelse vil jeg gerne have Lov at takke Pastor Povl Borchsenius, han var øen



Mange Flygtninge var tilbøjelige til, naar de lykkeligt var undsluppet Tyskerne og havde redet sig i Land i Sverige, at slippe af paa Forsigtigheden. De tænkte ikke paa, at Tyskerne ogsaa havde deres Stikkere paa den anden Side af Sundet. Ovenstaaende Plakat fra det danske Flygtningekontor i Reppiagergatan 8 i Malmø indskærper Flygtningene at være forsigtige. Saaadanne Plakater var i øvrigt anbragt i de fleste Flygtninge-Forlægninger.

kulturelle, menneskelige og etiske Højdestod Modtagelsen i Sverige. Det er umuligt at udtrykke, hvad vi følte, da de svenske Fiskere sejlede os i Møde og bød os Velkommen til Sverige, og lige saa rørende var Modtagelsen i Fiskernes Hjem.

## De er gali med sjældne Navne og en særlig Façon paa Næsen

— Det er blevet sagt, at en Del Jøder i Sverige opførte sig uheldigt.

— Jeg ved det, og jeg skal være den sidste til at nægte det. Men jeg vil hævde, at det kun var et lille Antal. Men der var altsaa nogle forbyrderiske, taabelige eller rene Narre, som ikke forstod, hvad man ventede sig af dem i denne særlige Situation, og dem lagde man mere Mærke til end alle de skikkelige Folk — saaledes som der altid bliver lagt mere Mærke til det, naar det drejer sig om Jøder. Der var ogsaa nogle Jøder, som lavede Valutasmuglerier. I det hele taget tror jeg nok, jeg kender flere Slyngher blandt Jøderne, end De gør. Og det giver mig Anledning til at sige, at vi ønsker os kun betragtet som ganske almindelige Mennesker med almindelige og normale Fejl og Dyder.

oprigtig og hjælpsom Ven derved. Vi Jøder satte saa uhyre megen Pris paa hans Morgenandagter i den svenske Radio, som han forstod at gøre opbyggelige for baade Jøder og Kristne, og det siger vi ham Tak for.

## Mange smaa jødiske Erhvervsdrivende hell slaet ud

— Antisemitismen har ogsaa fremkaldt Fortællinger om Jødernes Misbrug af Centralkontoret for særlige Anliggender efter Hjemkomsten fra Sverige.

— Jeg sidder selv i Centralkontoret som Repræsentant for Mosaisk Troessamfund, og jeg kan sige, at i ganske enkelte Tilfælde har formuende Jøder henvendt sig til Kontoret for at faa betalt Flytningesomkostningerne fra Sverige; de er dog naturligvis blevet afslaaet. Men mon ikke man vil give mig Ret i, at ingen — heller ikke andre Troestninger end Jøderne — vil kunne gardere sig imod Forsøg paa Misbrug. Og de er som sagt blevet bremset i Oplobet.

— Hvordan klarer de hjemvendte Jøder sig ellers?

— En Mængde af dem er i en uheldig Situation. Deres Lejligheder er blevet udlejet til andre. Deres Forretninger og Værksteder med Værktøjer er blevet overdraget til andre. Møbler til Hjemmene har de heller ikke mere, derfor har mange Hundrede hjemvendte Jøder maattet anbringes i Forlægninger, andre maa føre en mere eller mindre zigeuneragtig Tilværelse. Det gør mig ondt at maatte sige det, men der er en vis Kategori af Personer herhjemme, som har misbrugt de flygtende Jødernes Tillid. F. Eks. blev der jo umiddelbart for Flugten oprettet flere pro forma Kontrakter om Ikke-Jødernes Overtagelse af jødiske Ejendomme for at føre Tyskerne bag Lyset. De fleste har vist sig som gode og hæderlige Danske, men der er nu en Del, som nægter at lade Tingene gaa tilbage til deres rette Ejermænd — under Henviisning til Kontrakten.

Sluttelig fremhæver Dr. Melchior Centralkontoret som en udmærket Institution, og navnlig understreger han, at Flertallet af dets Personale er i Stand til at se socialt og menneskeligt paa Tingene, og at de har udført et stort menneskekærligt Arbejde ved deres Behandling af de mange Spørgsmaal vedrørende Flygtninge, som opstaar hver Dag.



Svenskernes størstedele Hjaelpaktion overfor de danske Flygtninge har været omtalt før, men den kan ikke fremhæves til nok. De fik Klæder, Mad, Penge og Husly i de første vanskelige Dage, og hvor det var muligt, fik de anvist Arbejde. Her har Fotografen fundet et lille Selskab af Flygtninge, som lige efter Aktionen mod de danske Jøder er kommet i sikkerhed og nu faar det første Maaltid Mad paa svensk Grund.

## **Om kilden**

### **De danske jøder var blevet advaret**

Artikel af Peter Petersen, bragt i B.T., 2. okt. 1945.

Artiklen er et interview med rabbiner Marcus Melchior, der beretter om forholdene for de danske jøder under besættelsen, advarslen til det jødiske samfund om en forestående aktion samt flugten til Sverige og hjælpen fra almindelige danskere. Marcus Melchior fortæller bl.a., at han blev advaret om aktionen mod de danske jøder gennem en bekendt til socialdemokraternes formand, Alsing Andersen, og at han dagen efter videregav denne advarsel i Synagogen i København.

Kilden er fra [theresienstadt.dk](http://theresienstadt.dk)